

Proč kapitalismus musí neustále narůstat?

Jiří Dlouhy, 2013 www.dlouhy.info

Tuto otázku jsem slyšel již mnohokrát, ale většinou to bylo ve formě tvrzení. Přijal jsem to vždy bez výhrad jako skutečnost, a to i s dodatkem, že pokud narůstat nebude, přijde hospodářská krize. Nikdy jsem se nesnažil zjistit proč tomu tak je, až nyní. Ta samozřejmost mě v tomto nesamozřejmém světě překvapila do té míry, že jsem obětoval čas a hledal podstatu tohoto fenoménu.

Po několika marných pokusech jsem přestal listovat v četných učebnicích ekonomie, neboť jsem zase tolik času tomuto projektu obětovat nechtěl. Vše v těch tlustých knihách bylo haleno jakousi mlhou, vyžadovaných minimálních znalostí, které samozřejmě postrádám. Rozhodl jsem se tedy na to vše jít mým malým, selským rozumem, který jsem s poděkováním zdědil po jednom z mých početných strýců.

Jako prvá mě napadla otázka, co se stane, když najednou ekonomie státu přestane narůstat a proč se tedy má dostavit hospodářská krize?

Vyrobí se prostě určité množství produktů, které se spotřebují a nic se neděje! Výroba se rovná spotřebě. Socialistický systém, který jsem zažil, a dobře si na něj pamatuji, žádné krize neměl. To by se dalo ideálně přičíst plánovanému hospodářství. Bylo ale spíše tím, že k žádné nadvýrobě nedocházelo, protože výroba většinou stagnovala za poptávkou.

Druhá otázka tedy musí být, co nutí kapitalismus k neustálému růstu?

Jako jediná odpověď mně napadá technologický vývoj a s ním spojený nárůst produkce. Díky tomu se vyrábí stále více. Například v továrně na čokoládu, kde jsem kdysi pracoval, kapacita, která trvala vyrobit den, po zavedení nových strojů trvala jen pár hodin.

Na tomto příkladu by ovšem stačilo, aby po zavedení nových strojů zaměstnanci pracovali jen tolik hodin, nutných k dosažení výroby té samé kapacity, jako před tím se starou technologií. To by se dalo provést omezením pracovní doby, bez úměrného snížení příjmu pracovníků. Továrna by stále vyráběla jen tolik co stačí existující trh unést a ani náklady by se nezvětšily. Spíše naopak, továrna by běžela na polovinu kapacity.

To by ovšem znamenalo, že vlastníci výrobních prostředků, by se přinejmenším dělili o výhody, které přináší vývoj technologie. To je ale v protikladu hybné síle kapitalismu, a sice je to proti úsilí o stále narůstající zisky. Takže výhody, které vývoj technologie přináší, jsou konfiskovány kapitalisty a pracující z nich nemají žádný benefit. Továrna sice propustila téměř polovinu zaměstnanců, ale i tak stále produkovala více. Takže předejít krizi, narůstající výroba potom nutně vyžaduje také úměrný nárůst trhu. Je ale trh neustále narůstající?



Dalo by se říci, že ano. Populace ve většině zemí narůstá a v těch, ve kterých stagnuje, se nárůst dohání imigrací. Například v Austrálii, podle Australian Bureau of Statistics, za období 12 měsíců, končící v červnu 2013, populace narostla o 407 tis., což reprezentuje přírůstek 1.8%. V tom období se narodilo zhruba 310 tis. a zemřelo 147 tis., což reprezentuje přirozený nárůst 163 tis. a potom 244 tis. tvoří roční imigrace.

Z tohoto příkladu je vidět, že k vyžadovanému zachování nárůstu australské ekonomie, kolem 2.5%, k vytvoření nových trhů, populační růst sám o sobě nestačí. Navíc ne všichni jsou ideálními spotřebiteli a tak třeba pro ty, kteří jsou bez vlastního příjmu, existuje hned celý komplexní systém sociálních podpor, jejichž kupní síla se v podstatě tvoří tak, že ti co mají, dávají těm, co nemají.

Takže země s nadvýrobou si musí hledat trhy jinde. Naštěstí pro ně, světová populace neustále narůstá a speciálně narůstá v zemích, které mají nízkou výrobní kapacitu, jako jsou mnohé země v Africe, Asii a Jižní Americe. Globalizace vyřešila problém jejich nízké produkce a do těchto zemí se dováží zboží vyrobené v zemích s vysokou výrobní kapacitou, jako je nyní Čína, USA a některé státy v EU.

Problém ovšem je, že ve státech s nízkou výrobní kapacitou, mají k dispozici jen omezené finance a všeobecně jejich občané mají nízké příjmy. Místní globalizace to řeší formou mezinárodní hospodářské pomoci. Státy s vyspělou ekonomikou prostě dají peníze státům s nízkou vyvinutou ekonomikou. Je to v podstatě globální forma sociálních podpor, kde země co mají, dávají zemím, které nemají. Toto je jeden z mnoha způsobů, jak globální kapitalismus si zajišťuje nárůst trhů a tím pádem potom může i narůstat globální ekonomie.

Tlak na rozšíření trhu je výsledkem nárůstu výroby a nevysvětluje proto, proč kapitalistická ekonomie musí neustále nerůstat. Věřím, že je to právě úsilí o dosažení nejvyšších zisků, zároveň s vývojem technologie, které spojené nutí kapitalismus automaticky zvyšovat výrobu. Tím pádem nutí i neustále zvyšovat kapacitu existujících trhů a hledat neustále trhy nové. A pokud takové trhy se najednou zhroutí, potom máme krizi či raději, ne tak hrozivě znějící GFC!